

LOKALIZACIJOS IR GARSINIO VAIZDAVIMO VEIKLŲ APŽVALGA

Laura Niedzviegienė
(Lietuva / Litwa)

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas¹ (VU KnF) nuo 2012 metų vykdo bakalauro studijų programą „Audiovizualinis vertimas“: studentai mokomi dubliavimo, subtitravimo, užklotinio vertimo (angl. *Voice-over*), surtitravimo, subtitravimo kurtiesiems ir kitų audiovizualinio vertimo modų (rūšių) subtilybių. Nuo 2016 metų rudens čia vykdoma ir antrosios pakopos studijų programa tuo pačiu pavadinimu. Siekiama studentams suteikti ne tik teorinių žinių, bet ir kuo labiau ugdyti praktinius įgūdžius, todėl aktyviai dalyvaujama konferencijose, bendradarbiaujama su kitais VU padaliniais bei socialiniais partneriais, organizuojamos viešos teorinės paskaitos, praktiniai seminarai, studentai savo patirtį pritaiko atlikdami praktinius darbus. Šiame tekste siekiama apžvelgti su audiovizualinio vertimo modomis – lokalizavimu ir garsiniu vaizdavimu – susijusias 2016-ųjų metų veiklas, kuriose dalyvavo VU KnF studentai ir dėstytojai.

Lokalizacijos veiklų apžvalga

2016 m. vasario 1 d. Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institute (VU MII) šio instituto mokslininko emerito dr. Gintauto Grigo kvietimu lankėsi VU KHF Germanų filologijos katedros dėstytoja dr. Laura Niedzviegienė. Lietuvos kompiuterininkų sąjungos Lokalizavimo sekcijos seminare mokslininkė pristatė Miguel'io Á. Bernal-Merino knygą *Translation and Localisation in Video Games*, su auditorija diskutavo apie programinės įrangos ir vaizdo žaidimų lokalizavimą, aptarė tolimesnio bendradarbiavimo galimybes.

Vienas iš vasario 1 d. susitikimo metu aptartų renginių po mėnesio vyko VU KHF. 2016 m. kovo 3 d. fakultete lankėsi lokalizavimo specialistai – VU MII Informatikos metodologijos skyriaus mokslininkai doc. dr. Gintautas Grigas ir doc. dr. Tatjana Jevskova. Jie skaitė viešą paskaitą „Programų lokalizavimas ir vertimas“. Daug klausytojų sudarė Audiovizualinio vertimo (AVV) programos studentai, kurie tuo metu studijavo dalyką „Vaizdo žaidimų lokalizacija“. Pasakojimą apie lokalizavimo ir vertimo sąsajas svečiai iliustravo praktiniais pavyzdžiais ir statistika. Pasitelkus kompiuterinę programą *SKYPE* lokalizavimu susidomėjusiems buvo pademonstruota, kad kiekvienas norintis gali lokalizuoti kai kurias atvirojo kodo programas ar ištaisyti jau lokalizuotose ir išverstose programose pasitaikančias klaidas. Paskaitos dalyviai galėjo pasitikrinti lokalizavimo bei lietuvių kalbos žinias pagal lektorių pateiktas užduotis. Lektoriai ragino aktyviai naudotis

¹ Iki 2016 m. gruodžio 31 d. – Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas (VU KHF). Nuo 2017 m. sausio 1 d. – Vilniaus universiteto Kauno fakultetas (VU KnF).

integruotų lietuvių kalbos ir raštijos išteklių informacine sistema www.raštija.lt, kurios viena dalis skirta lokalizavimui.

Garsinio vaizdavimo veiklų apžvalga

Pirmasis spektaklis vaikams

Nacionaliniame Kauno dramos teatre 2016 m. vasario 19 d. buvo rodomas spektaklis vaikams *Solė ir močiutės* (režisierė A. Dilytė) su garsiniu vaizdavimu. Garsinis vaizdavimas – audiovizualinės produkcijos pritaikymo žmonėms su regos negalia metodas, kai vaizdai perpasakojami žodžiais. Minėto spektaklio garsinį vaizdavimą parengė ir atliko VU KHF AVV studijų programos 3 kurso studentė Kristina Meilūnaitė. Spektaklį stebėjo Kauno Prano Daunio aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro auklėtiniai ir mokytojai.

Prieš spektaklį VU KHF Germanų filologijos katedros dėstytoja dr. Laura Niedzviegienė davė interviu LRT žurnalistams, rengusiems reportažą naujienų laidai „Panorama“, kuris buvo parodytas 2016 m. vasario 21 d. vakarą.

Tai buvo antrasis AVV studentų akliams pritaikytas spektaklis. 2015 m. lapkričio pradžioje Nacionaliniame Kauno dramos teatre parodytas režisieriaus Gintaro Varno spektaklis *Biografija: vaidinimas*, kurį AVV 3 kurso studentai, vadovaujami dr. Lauros Niedzviegienės, pritaikė regėjimo negalią turintiems žiūrovams. Spektaklio „balsas“ taktart buvo AVV 3 kurso studentas Ričardas Kudirka.

Bendradarbiavimas su AUDIO2 ir LASS

2016 m. garsinio vaizdavimo veiklos neapsiribojo tik Lietuvos teritorija. VU KHF Germanų filologijos katedros dėstytojos doc. dr. Eglė Alosevičienė ir dr. Laura Niedzviegienė kovo 14–21 dienomis pagal ERASMUS+ personalo mokymosi programą lankėsi Austrijoje, Vienoje įsikūrusioje bendrovėje „AUDIO2 – Datamatix Datensysteme GmbH“. „AUDIO2“ yra viena žymiausių Europoje garsinio vaizdavimo ir apskritai medijų bei kultūros prieinamumo gerinimo paslaugas teikiančių bendrovių. Į stažuotę VU KHF mokslininkės vyko pagilinti teorines garsinio vaizdavimo žinias ir pagerinti praktinius įgūdžius. Stažuotės metu dėstytojos lankėsi ne tik bendrovės „AUDIO2“ biure, bet ir Austrijos visuomeninio transliuotojo ORF būstinėje bei Vienos „Generali Arena“ stadione.

Garsinio vaizdavimo entuziastės susitiko su bendrovės „AUDIO2“ vadovu Michaeliu Kastelicu, kuris papasakojo apie jo įkurtos bendrovės istoriją, veiklą ir pasiekimus, itin geranoriškai koordinavo stažuotės mokymų programą. Dr. Laura Niedzviegienė ir doc. dr. Eglė Alosevičienė susitiko su „AUDIO2“ darbuotojais, teikiančiais profesionalias garsinio vaizdavimo paslaugas. ORF studijoje dėstytojos stebėjo kalnų slidinėjimo pasaulio taurės varžybų tiesioginės transliacijos garsinį vaizdavimą, dalyvavo šokių projekto „Dancing Stars“ trečiosios laidos generalinėje repeticijoje, kurioje stebėjo, kaip garsinio vaizdavimo specialistai ruošiasi akliams „gyvai“ komentuoti tiesioginę renginio transliaciją, lankėsi futbolo varžybose ir klausėsi „AUDIO2“ darbuotojų atliekamo rungtynių garsinio vaizdavimo.

Susitikime su bendrovės „AUDIO2“ darbuotojais, rengiančiais filmų garsinį vaizdavimą, L. Niedzviegienė ir E. Aloševičienė diskutavo apie garsinio vaizdavimo situaciją Europoje, garsinio vaizdavimo perspektyvas Austrijoje ir Lietuvoje. VU KHF atstovų vizito Vienoje metu buvo aptartos tolimesnio institucijų bendradarbiavimo galimybės.

Nuo 2014 m. itin aktyviai bendradarbiaujama su Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga (LASS). Sąjungos 90-mečio proga 2016 m. gegužės 26 d. Nacionalinėje dailės galerijoje vyko meno pažinimo pojūčiais programos „Menas tamsoje“ renginiai. Vienas iš jų – audiovizualinių produktų su garsiniu vaizdavimu peržiūra kartu su dr. Laura Niedzviegiene.

Nacionalinėje dailės galerijoje L. Niedzviegienė skaitė viešą paskaitą „Garsinis vaizdavimas kine“, trumpai pristatė garsinio vaizdavimo istoriją pasaulyje ir Lietuvoje. Pademonstruoti keli VU KHF AVV studentų atlikti garsinio vaizdavimo darbai. Vienas iš jų – režisieriaus Donato Vaišnorio trumpametražio filmo *Žalios akys* garsinis vaizdavimas. Lektorė aptarė pagrindines audiovizualinei produkcijai su garsiniu vaizdavimu rengti taikytinas gaires, su auditorija diskutavo, kaip sėkmingai parengti kino kūrinių garsinį vaizdavimą. Aklieji ir silpnaregiai davė vertingų patarimų ir džiaugėsi, kad atsiranda vis daugiau jiems pritaikytų audiovizualinių produktų.

Prieš meno pažinimo pojūčiais programą vyko LASS XXVII ataskaitinis suvažiavimas, kurio metu LASS pirmininkas Sigitas Armonas dėstytojai Laurai Niedzviegienei įteikė aklųjų megzta šaliką, į kurį, pasak LASS vyresniosios specialistės Linos Puodžiūnienės, sudėta aklųjų ir silpnaregių bendruomenės širdžių šiluma bei padėka už nuoširdų ir kruopštų darbą jų bendruomenės labui.

Renginio metu lektorė L. Niedzviegienė radijo stoties *LRT Klasika* laidai „Arčiau manęs“ davė interviu apie garsinio vaizdavimo situaciją pasaulyje ir Lietuvoje (interviu transliuotas 2016 m. birželio 19 d.)

LASS kvietimu *lapkričio 8 d.* kelios į garsinio vaizdavimo subtilybes besigilinančios studentės, šia tematika rengusios semestro ir bakalauro darbus, kartu su VU KHF Germanų filologijos katedros dėstytoja dr. L. Niedzviegiene dalyvavo LASS 90-mečio baigiamajame renginyje – pojūčių misterijoje „Muzikos kalba tamsoje“, kuri vyko Vilniuje, Gariūnų verslo parko koncertų salėje. Misterijos dalyviai, į nuotykį leidęsi užrištomis akimis, turėjo galimybę pajusti ir patirti penkis elementus – Orą, Vandenį, Ugnį, Žemę ir Erdvę. Būtent klausytojams atiteko pagrindinis vaidmuo: jie tapo aktyviais misterijos dalyviais ir, pasak organizatorių, vedami vaizduotės, galėjo „išgirsti žemės pulsavimą, užuosti vandenį, judėti ugnies ritmu, virpėti kaip oras...“. VU KHF atstovėms dalyvavimas renginyje padėjo labiau įsijausti į žmonių su regos negalia pasaulį, sustiprinti ryšius su aklųjų ir silpnaregių bendruomene.

Garsinis gidas akliesiems

AVV studentai bei dėstytojai ne tik aktyviai gilinasi į audiovizualinių produktų garsinio vaizdavimo metodiką, bet ir siekia, kad fakultetas taptų atviresnis žmonėms su regos negalia, kad erdvės būtų kuo labiau jiems pritaikytos. Šią idėją 2015–2016 m. ėmėsi įgyvendinti

AVV studentė Sandra Pileckaitė, kuri 2016 m. birželio 2 d. sėkmingai apgynė bakalauro darbą *VU KHF I ir II korpusų garsinis gidas akliesiems: tarpdalykinis audiovizualinio vertimo ir informacinių technologijų projektas* (darbo vadovė dr. Laura Niedzviegienė). Rengdama baigiamąjį darbą, studentė bendradarbiavo su Verslo informatikos studentu Simu Žebrausku, kuris lygiagrečiai kūrė gido akliesiems mobiliąją programėlę ir rengė baigiamąjį bakalauro darbą *Žmonių, turinčių regėjimo negalią, navigavimo uždarose erdvėse aplikacija* (darbo vadovas dr. Martas Ambraziūnas). Abiejų VU KHF studentų baigiamieji darbai gynimo metu buvo įvertinti aukščiausiais balais.

LASS narys, informacinės aplinkos specialistas Arvydas Juchna, pats turintis regos negalią, išbandė studentų sukurtą produktą ir džiaugėsi tokia puikia iniciatyva bei gautu rezultatu. Tarpdisciplininis bendradarbiavimas davė puikių rezultatų.

Garsinio vaizdavimo metodikos pristatymas konferencijose

2016 m. balandžio 25–27 d. VU KHF vyko tarptautinė mokslinė konferencija *TELL ME 2016*, kurios metu VU KHF Germanų filologijos katedros mokslininkės doc. dr. Eglė Aloševičienė ir dr. Laura Niedzviegienė skaitė pranešimą „Medijų ir kultūros pritaikymas neįgaliesiems: Austrijos bendrovės *AUDIO2* garsinio vaizdavimo patirtis“. Lektorės pristatė šios bendrovės, kurioje pačios stažavosi 2016 m. kovą, veiklą, pasiekimus, pasakojo apie bendrovės garsinio vaizdavimo specialistų darbo ypatumus.

2016 m. gegužės 12 d. Šiaulių universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultete vyko interdisciplininė mokslinė konferencija *Liga ir negalė kultūroje*. Konferencijoje dalyvavo ir VU KHF mokslininkės L. Abraitienė, E. Aloševičienė, J. Astrauskienė ir L. Niedzviegienė. L. Abraitienė ir J. Astrauskienė pristatė vertimą kaip įrankį, galintį pagerinti žmonių su specialiaisiais poreikiais socialinę integraciją. Antrasis pranešimas buvo skirtas garsinio vaizdavimo metodikai: E. Aloševičienė ir L. Niedzviegienė skaitė pranešimą „Garsinis vaizdavimas vokiškai kalbančiuose kraštuose: istorija ir dabartis“, kuriame kalbėjo apie garsinio vaizdavimo koncepciją, apie šios metodikos raidą bei paplitimą vokiškai kalbančiuose kraštuose, pristatė į VU KHF AVV programą integruotą Garsinio vaizdavimo discipliną.

Disciplinos „Garsinis vaizdavimas“ dėstytoja L. Niedzviegienė ketvirtojoje tarptautinėje taikomosios kalbotyros konferencijoje *Kalbos ir žmonės: įvairovė ir darna*, vykusioje 2016 m. rugsėjo 28 d. VU Filologijos fakultete, skaitė pranešimą „Garsinis vaizdavimas audiovizualinio vertimo kontekste: tikslinės grupės ir poreikis“. Mokslininkė pristatė garsinio vaizdavimo koncepciją, apžvelgė istorinę raidą, aptarė pagrindinius produktų su garsiniu vaizdavimu žanrus ir tokių produktų poreikį, diskutavo apie garsinio vaizdavimo tikslines grupes, pademonstravo akliesiems ir silpnaregiams pritaikytų produktų pavyzdžių, tarp kurių buvo ir VU KHF AVV studentų darbų.

2016 m. spalio 25 d. L. Niedzviegienė dalyvavo Lietuvos aklųjų bibliotekos organizuotoje tarptautinėje konferencijoje *Bibliotekos įtraukiai visuomenei*. Sekcijoje, skirtoje aptarti Marakešo sutarties įgyvendinimą ir įtraukčių paslaugų bibliotekose ateitį, ji skaitė

pranešimą „Garsinis vaizdavimas – geresnė informacijos prieiga regos negalią turintiems žmonėms“. Mokslininkė pristatė garsinio vaizdavimo metodiką, pademonstravo keletą VU KHF AVV studentų parengtų produktų su garsiniu vaizdavimu, su auditorija diskutavo apie oficialios lietuviškos garsinio vaizdavimo metodikos ir viešai prieinamų lietuviškų metodinių gairių poreikį.

Debiutas Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatre

2016 m. gruodžio 1 d. kelios AVV bakalauro studijų programos studentės kartu su dr. L. Niedzviegiene vyko į Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatrą, kur buvo rodomas pirmasis šiame teatre, bet jau trečiasis būsimiems AVV specialistams spektaklis su garsiniu vaizdavimu – režisieriaus Lino Marijaus Zaikausko tragikomedija *Vyšnia šokolade*. Spektaklio garsinio vaizdavimo tekstą, vadovaujami dėstytojos, rengė VU KHF AVV 3 kurso studentai. Spektaklio metu „gyvai“ atlikti garsinį vaizdavimą buvo patikėta studentei Raimondai Girnytei, kuri puikiai susidorojo su šia atsakinga ir nelengva užduotimi. Studentė akliesiems ir silpnaregiams „gyvai“ komentavo ilgiau nei dvi valandas trukusį spektaklį, kurį stebėjo net 80 LASS narių iš Panevėžio, Šiaulių, Kauno ir Vilniaus.

Pasak Raimondos, dalyvavimas akliesiems pritaikytame spektaklyje buvo nauja, nepaprasta ir pamokanti patirtis. „Regintieji dažnai net nesuvokia, kiek daug pasikliauja vien tik regėjimu suvokdami aplinką. Galimybė kartu su aklaisiais lipti ant scenos ir stengtis suvokti erdves, daiktus, veikėjus kitaip, nei esame įpratę, mane išmokė labiau pasikliauti savo nuojauta, kitais pojūčiais ir būti atidesnei stebint aplinką“, – įspūdžiais dalijosi būsimoji vertėja.

Šį spektaklį stebėjusi jos bendrakursė Ignė Šilkaitytė teigė, kad „buvo labai įdomu ne tik pirmą kartą aplankyti Juozo Miltinio dramos teatrą, bet ir išvysti spektaklį, kuriam pritaikytas garsinis vaizdavimas, ypač dėl to, kad jį rengėme patys! Nekantriai laukiau pradžios, jaudinausi, ar viskas pavyks, tačiau žiūrovai mūsų darbą įvertino puikiai. Buvo smagu girdėti visos publikos juoką. Dar smagiau, kad padėjome ir nematantiems įsitraukti į spektaklio siužetą, suprasti, kas vyksta ant scenos, ir tuo mėgautis. Negalia neturi užkirsti kelio gyventi visiems įprastą gyvenimą, tereikia iniciatyvių žmonių, kurie sudarytų tokias galimybes, o šis spektaklis – puikiausias to pavyzdys. Tikiuosi, kad susidomėjimas tokiais renginiais ateityje tik didės“.

Aklųjų ir silpnaregių auditorija džiaugėsi kokybišku garsinio vaizdavimo tekstu spektaklyje ir skaitovės profesionalumu bei išreiškė viltį, kad tokie produktai bus kuriami ir toliau.

2017 m. su VU KnF AVV studentais planuojama aklųjų ir silpnaregių bendruomenei pritaikyti bent vieną teatro spektaklį bei parengti garsinio vaizdavimo tekstą televizijos filmui ir jį įskaityti. Tai būtų pirmasis toks filmas Lietuvoje, nes televizinių produktų su garsiniu vaizdavimu kol kas nėra. Šiais klausimais aktyviai diskutuojama su LRT.